

מראי מקומות- בבא קמא פ"ב

קורין בב' וה', לכן תקנו קריאה יתירה בשבילם. ובשיטה מקובצת ביאר הטעם משום דהי' משתכרים באותה שעה על הקרנות, לכן תקנו דליהו קורין בתורה באותה שעה, כי היכי דניתו לבית הכנסת באותה שעה. ובארחות חיים (סדר תפלת מנחה של שבת) כ' דתיקן כן בשביל העוסקים במקח וממכר שאינם עוסקים בתורה, שיהא זכות קריאה זו מגין עליהם.

(ד) **עמדו נביאים שביניהם ותקנו להם וכו'-** כ' היד דוד דלא תקנו כן תיכף, שהרי כ' תוס' דמה שתקנו ב' וה' הי' משום שהם ימי רצון שבו הי' ירידה ועלי' של משה, וזה הי' אח"כ, ולא בשעה שלא מצאו מים, וא"כ א"א שבאותו זמן שלא מצאו מים תקנו. ועוד, למ"ד תורה חתומה ניתנה, דהיינו דבסוף מ' שנה נכתבה, צ"ל דרק אח"כ תקנו לקרות בו, א"נ שתקנו מעיקרא דבאותו זמן שיכתוב יהיו קורין בו. וכן כ' לענין הא דאמרי' דמשה תיקן שיקראו בתורה בשבתות וימים טובים, למ"ד חתומה ניתנו צ"ל או דתיקן כן בסוף ימיו, או דתיקן מעיקרא דלאותו זמן יקראו בו. ומה דאמרי' עמדו נביאים שביניהם, ע' ברמב"ם (תפילה י"ב, א'), שכ' דמשה רבנו תיקן שיהו קוראין בתורה וכו', וכ' הכסף משנה דדעת הרמב"ם הוא משום דמשה הי' הנביא הגדול, וכל הנביאים שבדור היו בית דינו, וגם ודאי לא היו עושים דבר בלא הסכמתו, ולכן ראוי לייחס הענין אליו. אבל ע' בתורת חיים, שג"כ עמד על הערת היד דוד, דלפי תוס' לא הי' שייך ב' וה' עד אחר המעשה דוילכו שלשת ימים במדבר, וגם שלא הי' ס"ת חתומה עד סוף מהלכם במדבר, וכ' די"ל דמה דאמרי' דעמדו נביאים שביניהם וכו', היינו לאחר פטירת משה, שראו הקלקול שהי' כבר ע"י שהלכו ג' ימים בלא תורה, ועשו תקנה זו.

(ה) **מעיקרא תקנו חד גברא תלתא פסוקי, א"נ תלתא גברי תלתא פסוקי- כ' בשו"ת יהודה יעלה** (או"ח נ', ד"ה ונ"ל) דלכאו' יש נפק"מ בזה, במי שלא קרא אלא ב' פסוקים, אם

(א) **שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ-** פרש"י בב"ב (כו:), התנה עמהם שלא יקפידו על כך. והעיר בחי' ר' נחום שם (פה) דלכאו' משמע מכאן דבאמת ס"ל לרש"י דטעם דעולא הוא משום דגזל הוא, דאם משום דאינו נחשב "ארצך", א"כ מה מועיל הא דאינו מקפיד על כך, סכ"ס הא אינו שלו. וזהו דלא כמו שפי' תוס' שם בדעת רש"י, דאינו משום גזל, אלא דביאור הגמ' הוא דהנחיל יהושע את הארץ ע"מ כן שיהא נחשב לארצך. וביאר ר' נחום דבאמת ס"ל לרש"י דטעם הפטור הוא משום גזל. אלא דהק' דלכאו' משמע מרש"י דאינו צריך להביא הביכורים, ואם גזילה הוא צריך להיות אסוד, דאין מביאין גזל על המזבח, וגם כ' רש"י שיש חסרון דאינו ארצך, ולמה צריך לזה, הא גזל הוא. ולכן ביאר דרש"י ס"ל דהגזל הוא על היניקה, אבל הפירות עצמם אינם גזל, רק דאינם נחשבים מארצך, כיון דגזל היניקה. אלא דא"כ הדרה הקו' לדוכתי', מה מועיל יהושע בתקנתו דלא הקפידו ע"כ, סכ"ס אין היניקה שלו, וא"כ אינו נחשב מארצך. וע"ש שיישב ע"פ מה דמבואר בירושלמי דהיכא דיש לו רשות לינק שם, אז נחשב היניקה משלו, וא"כ שפיר נחשב מארצך, ע"ש כי קיצרתי. וע"ע במשנת יעבץ (חו"מ ל', ו') שהאריך לבאר דתנאי דיהושע בבכורים אינו מדין הפקר ב"ד הפקר אלא מדין תנאי בנחלת הארץ, שהרי אי"ז דין ממונות, אלא דין הוא במה נקרא "ארצך", ואפי' אם שאר התנאים הם מדין הפקר ב"ד, אין דין זה בכללם, ע"ש.

(ב) **עשר תקנות תיקן עזרא- פי' התורת חיים,** דביאה ראשונה לא"י הי' ע"י יהושע, וביאה שני' הי' ע"י עזרא, לכך כי היכי שהתנה יהושע ותיקן עזרה תנאין להנהגתן וטובתן של ישראל, כן תיקן עזרא עשר תקנות להנהגתן וטובתן של ישראל, דהוקשו ביאות להדדי.

(ג) **משום יושבי קרנות- פרש"י,** דהיינו יושבי חנויות, דכל ימות החול עוסקין בסחורה ואין

ותי' דכוונת הרא"ש לומר דמה דאמרי' בגמ' דאשר פריו יתן בעתו, זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש, היינו עונת ת"ח. אבל באמת מלבד זה אי' דין דמצד עונג שבת מצוה לפקוד אשתו בליל שבת, וזהו לכל אדם. וכיון דתיקנו חז"ל אכילת שום לכל, ולא רק לת"ח, הי' רוצה הרא"ש לבאר מהכ"ת דכ"א מצוה עליו לפקוד אשתו בליל שבת (וכ' גם להגיה דמש"כ הרא"ש "והבנות בכלל", ט"ס הוא וצ"ל "והכל בכלל", דזהו עיקר חידושו) [ואף דהגמ' לא הביא פסוק זה דרשמו, מצינו זה גם בדוכתי אחרני, דאין מביאים הפסוק שנצרך לסוגיא זו דוקא, אלא הפסוק היותר קל להביא]. **וע"ע במאירי שכ' "שלא יהא להם כל השבוע מחשבה והשתדלות בענין עונה אלא בערב שבת, כדי שיהו שאר הלילות פונים מכל עסקיהם ועוסקים בתורה."**

(ח) **ושיהו אוכלין שום בע"ש משום עונה, וכו' - כ' הים של שלמה (מ"ג, תקנה ה'), דלכאו' היינו בערב שבת ממש, כפשטות הלשון, וגם מסתבר לומר דע"י מה שאוכל בערב שבת יתרבה הזרע בליל שבת. אבל הביא מהר"ן בנדרים ומהרמב"ם דפירושו בליל שבת. ואף דלכאו' זמן מועט הוא בין האכילה והתשמיש, י"ל דכיון דעיקר מצות תשמיש הוא באמצע הלילה, א"כ שפיר יש זמן לשום להתעכל, וגם י"ל דטבע השום להתעכל ולפעול ענינו בזמן מועט.**

(ט) **ומאי ניהו, שער - כ' הרמב"ם (מקואות ב', ט"ו) בשם הגאונים, דשער הוי כגוף בפנ"ע, וכשם שאם יש חציצה ברוב גופו, אפי' אם אינו מקפיד עליו, חוצץ מדרבנן, כן בחציצה ברוב שער, דריבוי התורה הוא דשער נחשב כגוף בפנ"ע. אבל הרמב"ם חולק עליהם, וס"ל דהריבוי הוא רק דהשער נחשב כחלק של הגוף ג"כ, ואם יש חציצה על רוב הגוף עם השער, רק בכה"ג נחשב חציצה. וע' בביאור הגר"א (יו"ד קצ"ח, י"א) שהביא רא"י לשי' הגאונים מהמשך סוגיין, דאי' דמדאורייתא לעיוני דלמא מקטר וכו', ומקטר אינו אלא בראש, וכיון דמדאורייתא בעינן רוב ומקפיד, ואיך שייך רוב ומקפיד במקטר, אע"כ דחציצה ברוב שער הוי חציצה מן התורה (וכ' דאין לומר דהיינו בצירוף חציצה ברוב הגוף, דזהו בהאי נמי מאוס, וכו', מכלל דרישא במיקטר לחוד).**

מעכב בדיעבד. דאם משה תיקן חד גברא ותלתא פסוקי, ובא עזרא והוסיף מנין הקרואים, א"כ נמצא דלא הוסיף כלל במנין הפסוקים, ואם א' קורא רק ב' פסוקים, הרי לא ביטל התקנה לגמרי, דעזרא לא תיקן מנין הפסוקים בכלל [ורק ביטל חלק של תקנת משה, אבל לא כל תקנתו], משא"כ אם עזרא תיקן רק מנין הפסוקים, א"כ נמצא דמי שלא קרא אלא ב' פסוקים ביטל תקנת עזרא לגמרי.

(ו) **ושיהו מכבסין בחמישי בשבת משום כבוד שבת - כ' האליה רבא (או"ח רמ"ב, ט')** דמשמע דעיקר התקנה הוא לכבס לכבוד שבת, ומה דלא תיקן שיכבסו ע"ש, היינו משום שאין להם פנאי, או דבדוחק נתכבס ונתייבש באותו היום. אולם כ' דזהו דלא כדברי המגן אברהם (שם, ג'), דמשמע מיני' דעיקר התקנה הי' גופא שלא יכבסו בע"ש כדי שיהיו פנויים לשבת. והביא הא"ר מהצדה לדרך דכ' התקנה ולא הביא הא דחמישי בכלל, מבואר דעיקר התקנה הוא בכלל שיכבסו בגדיהם לכבוד שבת. וכן דיין מרש"י כאן, דכ' מכבסין בגדיהם לכבוד שבת, ולמה הי' צריך לפרש כן, הרי מפורש בגמ' טעם זה. ולכן ביאר דכוונת רש"י לפרש שלא טעם דכיון דהוזכר בש"ס יום חמישי, א"כ אולי יפרש דהכוונה הוא כהמג"א, ולכן פי' רש"י דז"א, אלא דהתקנה הוא שיכבסו בגדים לכבוד שבת. **וע' בשטמ"ק בשם המאירי, שכ' "שיהו מכבסין בחמישי בשבת לכבוד שבת, ולא ימתינו עד ערב שבת, מפני שיניחו ערב שבת כולו לצרכי הכנת שבת"** [ויש לע' אם כוונתו כהמג"א, דזה גופא הי' התקנה, או דלמא הוספת דברים הוא לפרש למה לא תקנו כן בע"ש, ולכאו' כן משמע מדברי הרא"ש, דבא לפרש למה באמת לא תקנו כן בע"ש גופא, ולא שהעיקר תקנה הוא גופא שלא לכבסו בע"ש]. **וע"ע בשטמ"ק בשם ר' יהונתן שכ' דאפי' משמר של אותה שבת, שאסורין לספר ולכבס כל ימות השבוע כדי שלא יכנסו למשמרת כשהן מנוולין, אפ"ה בחמישי מותרין מפני כבוד השבת.**

(ז) **ושיהו אוכלין שום בע"ש משום עונה, משום דכתיב אשר פריו יתן בעתו... זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש - כ' הרא"ש (י"ט) דזמן עונה היא בשבת שנא' ושמרו בני ישראל את השבת, ראשי תיבות ביאה. והק' הפלפולא חריפתא (י') דהא הגמ' הביא דרשה אחרת.**

המהדיר שם, שהביא מש"כ בשו"ת רדב"ז דהביא דברי הכפתור ופרח, וכ' דמבואר מדבריו דס"ל להכו"פ דאיסור זה דנטיעת גנות ופרדסים נוגע אף בזמן הזה, אבל הרדב"ז חולק עליו, דכל האיסור הוא משום קדושת ירושלים, והרי כאן אין בזמננו קדושה, ואין כאן עולי רגלים, ולכן אין איסור בזמן הזה לנטוע גנות ופרדסים.

(יד) **ואין מלינין בה את המת, גמרא- פרש"י,** מסורת היא בדינו ואין טעם לדבר. הק' השיטה מקובצת, הרי ודאי יש טעם בדבר, שהרי המלין את מתו עובר בלאו. ועוד, מאי איריא ירושלים, אפי' בעלמא ג"כ אי' ג"כ הך דין דאין מלין את מתו. ותני' דשמא י"ל דבעלמא עכ"פ מותר להלין לכבוד המת, ובירושלים אפי' לכבוד המת אסור, ובוזה איננו יודעין הטעם.

(טו) **ובכל יום היו משלשלים להם בקופה דינרין והיו מעלין להן תמידים- ע' בהערות להגרי"ש בסוטה (מט:)** שהביא שהאחרונים רוצים להוכיח מסוגיין דלא כשי' תוס' בסוכה (מב.) דס"ל דביקור ד' ימים בקרבן תמיד מעכב בדיעבד, דהא כאן לכאור' לא עשו ביקור, ומ"מ הקריבו כבשים בכל יום לתמיד. והביא מהתורת חסד (א', כ"ג) שדחה הראי', חדא, דאפשר שלא היו צריכים אותו להקרבה לאותו יום, אלא שהי' להם בלשכת הטלאים ששה טלאים להקרבה, והיו צריכים לספק ללשכה בכל יום כדי שיהי' להם ביום הרביעי, וזה לא הי' להקרבה לאותו יום. ועוד, אפשר לומר דכיון דאותן מבחורין היו ישראלים, א"כ גם הם היו יכולים לעשות הביקור.

(טז) **וארור האדם שילמד את בנו חכמת יונית- ע' בעיון יעקב** שהביא מה שהק' תוס' במנחות דאי' התם דמי שלמד כל התורה כולה הי' מותר לו ללמוד חכמת יונית, אי לאו משום דכתיב לא ימוש, ולמ"ד דמקיים לא ימוש בקריאת שמע שחרית וערבית, אפי' למעשה מותר ללמוד חכמת יונית, ותני' תוס' שם דשאני היכא דאיכא צורך כגון שהי' קרוב למלכות. וכ' העיון יעקב לחלק באו"א, דמדוייק בסוגיין דכל האיסור הוא רק ללמד

(י) **ואתא איהו תיקן חפיפה- פרש"י,** במסרק, להרחקה דמילתא. אולם ע' בתוס' רי"ד שכ' דחפיפה היינו רחיצה, אבל סריקה הוא מן התורה משום שהשער קשור אם לא יסרק.

(יא) **ואין הבית חלוט לה דכתיב וקם הבית...** וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים- הק' הקהלות יעקב (שביעית סוף סי' ב', ד"ה ובעיוני), מה שייך לומר דאין הבית חלוט לו, הרי כיון שלא נתחלקה לשבטים, נמצא דהמכירה לא הי' מכירה בכלל, שהרי לא הי' של המוכר למכור. ואין לומר דהבעה"ב יש לו זכות פירות, דא"כ לכאור' צריך להיות מטמא בנגעים, כמו דמצינו דביהכ"נ שיש בה דירה לחזן מטמא בנגעים. וכ' "והנראה בזה, דאע"ג דירושלים לא נתחלקה לשבטים, היינו דגוף הקרקע שייך לכל ישראל, אבל הבית, כיון שנבנה מעצים ואבנים שלו, הרי הוא של בעה"ב ויכול ליטול עציו ואבניו כל זמן שירצה, והא דאין משכירין בתים בירושלים, היינו משום שכאור'א יכול ליכנס בתוכו מפאת הקרקע שהוא מופקר לכל, ואין לבעה"ב רשות ליחד משום זה לעצמו. ונמצא לפ"ז דהבית באמת שלו, רק ענין הדירה אינו מיוחד לו, ושפיר ישנו במכירה, אלא שלא נחלט, דלא קרינן בי' אשר לו, כיון דאפשרות הדירה יש בבית זה לכל ישראל".

(יב) **לא נתחלקה ירושלים לשבטים- כ' החזון איש** (או"ח קכ"ו, ח'), דכ"ע מודו דמתחלה נתחלקה, שהרי עדיין בשעת חלוקה לא ידעו מקום שיבחר ד', ומ"ד נתחלקה ס"ל דאף לאחר שנבחר, לא הי' לשאר ישראל זכות בירושלים, והי' לגמרי למי שזהו חלקו. ומ"ד לא נתחלקה ס"ל, דכמו קודם חלוקה הי' מקום זה שוה לכל ישראל, על דעת כן חילקו הארץ, שמקום שיבחר ד' לקדושת אכילת קק"ל ומעשר שני יהי' לכל ישראל בו זכות השתמשות, אע"פ דגוף הקרקע של הזוכים בחלקו הוא.

(יג) **ואין עושין בה גנות ופרדסות- כ' הכפתור ופרח** (פרק ו', ד"ה תוספתא) דלפ"ז אם נמצא דקל בירושלים, לולבו פסול לד' מינים, שהרי מצוה הבא בעבירה הוא. וע' בהגהות

כנו חכמת יוונית, דכיון דחייב ללמד בנו
תורה וללמדו מוסר לגדלו לתורה ולמצוות,
אבל אם אדם עצמו למד כל התורה כולה,
ורוצה ללמוד חכמת יוונית, שפיר מותר לו
לעשות כן נומשמע דלא חילק בין מי שלמד כל התורה כולה או
לא, דא"כ אף בעצמו יש לחלק כן, אלא משמע דאפי' אם בנו כבר למד
כל התורה כולה, מ"מ ארור האב המלמדו חכמת יוונית, וצ"ע בזה.